

risidione esse subtractos, nec transactio subsequens eos poterat a tanto crimine inobedientie relaxare.]

CAP. XI.

Judex potest, & debet se interponere pro transactioe inter partes faciendae, praequam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. h. d.

Honorius III. J. tituli sanctae Praxedis Presb. Cardin. (an. 1220. Romae.)

EX parte tua: [& infra. 1] Poteris etiam ad componendum interponere a partes tuas, & interdum aliquid severitati detrudere, prout (statu imperii, & excedentium multitudinem, provida deliberatione pensatis) videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis b remedium non admittunt, utpote conjugii sacramentum, quod cum non solum apud Latinos, & Graecos, sed etiam apud fideles, & infideles existat c, a severitate canonica circa illud recedere non licebit. In his vero, super quibus jus non invenitur expressum, procedas (aequitate servata) semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas, & causas, loca, & tempora videris postulare.

[1 Fuit propositum coram nobis, quod nonnulli Graeci surrive sacros ordines a non suis Episcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in Ecclesiis interdictis, & Graecis ritibus pertinaciter inhaerentes, in nullo volum Latinis obedire Praelatis. Praeterea quidam Graeci, & Latini Episcopi consecrationes faciunt in alienis Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem in Episcoporum eorumdem locorum praedictum, & gravamen, licet Episcopi Graecorum nec percipere decimas, nec consecrationes hujusmodi consueverunt celebrare. Ad haec laici Graeci uxores suas secundum motum propriae voluntatis dimittere, alias superducere non verentur, ac operari dominicis, ac festis diebus, quemadmodum in profectis. Porro quidam Barones, & milites tam Latini, quam Graeci, Abbatis, & Ecclesias alias cum hominibus, & bonis aliis eorumdem contra justitiam detinentes, decimas non exsolvunt, & alios solvere recusantes, in suo errore defendunt: & si pro his, & aliis excessibus feratur in eisdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum, & aliorum scandalum vilipendunt. Unde a nobis postulas edoceri quid tibi agendum sit, & qualiter Metropolitanus puniendus sit, qui quibusdam eundi cum mercibus in Alexandria contra statutum Concilii generalis licentiam tribuere defacto non exavit. Nos igitur c. t. t. resp. ut cum jura canonica, & civilia edita sunt fere in omnibus his articulis praenotatis, procedas in his secundum canonicas, & legitimas sanctiones.]

TITULUS XXXVII.
DE POSTULANDO.

CAP. I.

Clericus in sacris, vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet, nisi pro se, vel sua Ecclesia, vel miserabilibus personis.

Ex Concilio Lateranensi. d (an. 1179.)

Clerici e in Subdiaconatu, & supra, & in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur f, coram seculari Judice Advocati in negotiis secularibus fieri non praesumant: nisi propriam causam, vel Ecclesiae suae fuerint persecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quae proprias causas administrare non possunt. Sed nec procuratiam villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus, & secularibus viris, ut justitiarum eorum fiant, quisquam Clericorum exercere praesumat.

a L. 2. §. & post. ff. de novi op. nunc. & eo. dist. per tot. b Perperam in impressis, dispositionis. c Vid. Turrescrem. 28. q. 1. in summa. d Cap. 12. sub Alexand. III. e C. 1. eod. tit. in 1. comp. f Invero ergo, quod inedia cogente postulare poterit. i. x. & ibi Barr. C. de patr. qui fil. dist.

CAP. II.

Canonici regulares postulare non possunt sicut Monachi, nisi pro utilitate Ecclesiae, vel sui monasterii, & praeepto Abbatis. Innocentius III. Compostell. Archiepiscopo. (an. 1210.)

EX parte tua nobis fuit propositum, quod quidam Canonici regulares non solum in Ecclesiasticis, verum etiam in forensibus causis praesumunt Advocati officium exercere. Cumque objicitur eis a, quod non debent esse forensis, vel Ecclesiastici negotii susceptores, vel executores, nisi forte id monasterii exposcat utilitas, Abbate nihilominus imperante, ad suam proponunt insolentiam b excusandam, quod capitulum illud, per quod praedicta prohiberi videntur, de Monachis, non de Canonici regularibus loquitur manifeste. Unde consultationi tuae taliter respondemus, quod idem iudicium de Canonici regularibus, quod de Monachis, quantum ad supradicta credimus observandum, licet de Monachis in canone specialiter sit expressum.

CAP. III.

Se summat.

Gregorius IX. (an. 1230.)

Cum Sacerdotis sit officium c nulli nocere, omnibus autem velle prodesse: non nisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas imminet) pro personis conjunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare: [& inf.] Clericus autem, qui contra Ecclesiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus, vel Procurator esse praesumit d, tanquam ingratus potest (maxime si Clericus sit ejusdem Ecclesiae) beneficio hujusmodi spoliari.

TITULUS XXXVIII.
DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Non auditur quis tanquam alterius Procurator, nisi habeat mandatum legitime factum.

Gregorius Maximo Salonensi Episcopo. (an. 596.)

Roma in Dalmatiam.)

Alia e quidem: [& infra.] Scripsisse te quibusdam f comperimus, quod praedictos viros tunc g ad causam non miseris, & ideo quae cum ipsis facta sunt, subsistere non debere: sed & Thomas sibi hoc a te dictum perhibuit: ex qua re nec praesentium portitoribus judicavimus esse credendum h, ne de ipsis similiter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nos esse praemonuit, instruatam personam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, seu Diaconorum, testiumque subscriptionibus roborato, gestisque ex more indicto transmittite, ut quicquid cum ea actum fuerit, jure subsistat.

CAP. II.

Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria, lata contra absentem ex probabili causa legitime per nuntium excusatum. h. d. quantum ad verum intellectum.

Alexander III. (an. 1160.)

Querelam i A. Clerici accepimus: [& infra. 1] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod Vigor. Episco-

a Conc. Trident. Sess. 22. de reform. cap. 1. b Eadem vox supr. de suppl. negl. prael. cap. 2. & fortassis leg. insolentiam, ut ibi notavi: vel dic. insolentiam, id est, inscientiam. c haec vox, officium, in multis deest, & super verbo, sit, haec habetur expressio, id est, inter sit; nec habetur in cap. denique. 14. q. 5. unde sumitur. d praesumpserit. e Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. f al. quibusdam nostris. g al. nunc. h Vid. l. non solum. §. qui alienum, & ibi Barr. ff. eod. i Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.

Episcopus praefatum A. in restitutione expensarum, pro nulla alia rationabili causa condemnaverit, nisi pro eo tantum, quod in termino constituto ad ejus praesentiam non accessit, infirmitate detentus a, cum non possit quis cogi, nisi velit in gravibus causis Procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam, Presbyterum, & Diaconum destinaverit, eum absolvere ab eadem sententia minime differatis.

[1 Quod cum ven. f. n. Vigor. Episcopus causam, quae vertitur inter ipsum, & Sabiu. Episcopum super Ecclesia de Buber. de mandato nostro suscepisset sine debito terminandam: tandem quia idem Clericus termino constituto suam ei exhibere praesentiam non potuit, eo quod erat infirmitate gravatus, sicut per quandam Presbyterum, & Diaconum, quos ad praesentiam ipsius Episcopi miserat, paratus erat probare: eundem A. in restitutione expensarum, quas R. Luxon. Archidiaconus pro ipsa causa ad diem ipsum tunc veniendo eidem condemnavit.]

CAP. III.

Sententia lata cum Procuratore revocato, & de hoc certificato, non praedicit domino. h. d. secundum communem intellectum.

Clemens III. (an. 1190.)

EX insinuatione b Archidiaconi Sagien. accepimus, quod cum inter ipsum, & magistrum G. super quadam praebenda Lexon. Ecclesiae controversia mota fuisset: [& infra. 1] Licet ab eodem Archidiacono Procuratori suo, duobus Clericis praesentibus expressa fuisset inhibentium, ne causae cognitionem susciperet: ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportavit. Caeterum, quia alter de praedictis Clericis dicitur obiisse, mandamus, quatenus si per ipsius Archidiaconus & superstitis Clerici iuramentum constiterit de praemissis c, sententia contra eum lata nequaquam obstante, praedictae praebendae possessionem cum fructibus inde perceptis (si ejus restitutioni aliud canonicum non obstat) auctoritate nostra restitui faciat eidem. Restitutio vero facta, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam ratam permanere appell. postposita decernatis.

[1 Eidem magistro propter hoc ad sedem Apostol. accedenti G. de Coron. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam constitutam cum quibusdam literis de ratihabitione, prout decebat, se opposuit. Cum autem aliquantulum in causa cognitione processum fuisset.]

CAP. IV.

Rescriptum super consecratis iudiciis impetratum a Procuratore revocato, & de hoc certificato, non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum, si revocatio pervenit ad adversarium. h. d. secundum glossam.

Innocentius III. Cabilon. & Catalan. d Episcopis. (an. 1210.)

IN nostra praesentia Tullen. e Episcopus est conquestus, I quod cum ad causam, quae inter ipsum f, & Decanum Tullenf. super dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibusdam aliis criminibus g vertebatur, T. & G. Presbyteros Procuratores instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cum de ipsorum fide postmodum titubasset. mandatum, quod eis dederat, intra modicum temporis spatium revocavit: sed ipsi licet mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro Procuratoribus se gerentes, cum adversario ingressi iudicium, cum eo ad Parisiens. Archidiaconum, & collegas suos in ejusdem praedictum nostras literas impetrarunt: [& infra. 1] Cumque praedictus Episcopus ad

a Vid. l. quastum. arg. a contravio sensu, ff. de re jud. b C. 3. eod. tit. in 2. comp. c Vid. l. in bona fidei C. eod. & l. ad monendi. ff. eod. d al. Cathalan. e C. 1. eod. tit. in 3. comp. f Episcopum, legitur in impressis, & male: antiqui omnes habent, ipsum: g Vox, criminibus, deest in omnibus antiquis.

probandum, quod falsi Procuratores fuerant, ab ipsis iudicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositam inutilem, & supervacuum reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolvavit. Sed iidem nihilominus lite non contestata, & juris ordine praetermissa, testes contra eum recipere praesumpserunt, ipsum a Tullen. Ecclesia per sententiam removendo. Nos vero licet vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti iudices, utpote viri literati, providi, & honesti taliter processissent, maxime cum in sua relatione (quam ad nostram praesentiam transmisere) de hujusmodi exceptione nullam fecerint mentionem: quia tamen Episcopus per viros religiosos, providos, & honestos, de quibus non est verisimile, quod suae salutis oblitus, ac juramenti religione contempta, falsum testimonium tulerint, nobis fecit super his, quae sunt proposita, plenam fidem; attendentes etiam, quod falsi Procuratoris exceptio non solum ante sententiam, verum etiam postea potest obijci: utpote qua probata iudicium nullum, & nullius momenti controversae reputatur, processum supradictorum iudicum sententialiter duximus irritandum.

[1 Quoniam citatio, licet eidem Episcopo minime fuerit praesentata, cum tamen ad ejus notitiam devenisset, quod eisdem erat causa commissa, quae inter ipsum, & dictum Decanum, & Archid. vertebatur, ad eorum praesentiam venire preparavit.]

CAP. V.

Si agitur de adulterio coram Judice seculari ad poenam legalem, non intervenit Procurator: secus si coram Ecclesiastico ad separationem tori.

Idem Brixien. Episcopo. (an. 1208.)

TUa frat. b [& inf.] Consultationi tuae c taliter respondemus, quod si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram Judice seculari, ad poenam legitimam infligendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet arripere, seque ad poenam talionis adstringere, non per Procuratorem, sed per seipsum praesentem oportet praesentialiter accusare. Si vero vir accusare velit uxorem de adulterio coram Ecclesiastico Judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc etsi forsitan oporteat eum inscribere, ut designet in scriptis nomen, locum, & tempus, & omnia, quae comprehenduntur in lege civili d: ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare, ne forte cum in probatione defecerit, intentionis suae consequatur effectum; suffineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per Procuratorem accuset: quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem, & criminalem, quaque in praesentia principalium personarum securius procedatur.

CAP. VI.

Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem.

Cum pro e causa, quae inter G. & F. Gabilonens. f Ecclesiae Archidiaconus vertebatur: [& infra. 1] Discret. v. mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciat, si legitime probare potuerit, se de mandato Capituli suscepisse praedicta negotia promovenda, & propter hoc ad sedem Apost. accessisse.

[1 Procuratores utriusque partis ad n. praesentiam accessissent, Archid. f. procurator proposuit, quod a bon. mem. PP. p. n. confirmationis literas impetravit, sub quibusdam constitutionibus Ecclesiae de communi assensu Capituli constitutis, ex quarum in-

a Vid. l. licet. C. de jud. b C. 2. eod. tit. in 3. comp. c C. rube infr. de sponsal. est pars hujus. c. d Vid. l. libellorum ff. de accus. & l. prator edixit. & ibi Barr. ff. uti poss. e C. 1. eod. tit. in 4. compil. f al. Gabilon. al. Gabilon.

observantia Ecclesia debito servitio fraudaretur, peccat procurator pro Archidiacono memorato causam committi, & confirmari constitutiones predictas, & ea restituere, quae ad utilitatem ipsius Ecclesiae coactus fuerat expendisse. & infra.]

C A P. VII.

Universitas etiam Scholarium potest ad agendum, & defendendum Procuratorem constituere.

Idem Scholaribus Parisien. (an. 1208.)

Quia in causis, quae contra vos, & pro vobis moventur, vestra universitas ad agendum, & respondendum commode interesse non potest, postulatis a nobis, ut procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licet igitur de jure communi hoc facere valeatis, instituendi tamen Procuratorem super his auctoritate praesentium vobis concedimus facultatem.

C A P. VIII.

Si citatus ad totam causam constituit Procuratorem, quem postea revocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quantum status causae patitur, sine alia citatione. h. d. quoad intellectum.

Honorius III. b Episcopo Egitanensi. c (an. 1220.)

Auditis & intellectis, quae super delegatorum nostrorum processibus fuere proposita, processus ipsos, & quaecumque secuta sunt ex eis, vel ob eos, noveris nos irrita judicasse, non obstantibus literis, quas de revocatione d mandati Procuratori suo Colubriensi Episcopus destinavit: cum antequam ad illum literae hujusmodi pervenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde conclusum. Ceterum memoratum Colubriensi Episcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen sedis Apostolice advocari, & postmodum mandatum factum Procuratori, non sine nostro contemptu, & tuo dispendio revocavit: condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti a tempore, quo ad Procuratorem ipsius revocatoriae literae pervenerunt, & facies etiam e usquequo per se idem Episcopus, vel per Procuratorem idoneum se nostro conspectui praesentabit, in principali negotio legitime processurus.

C A P. IX.

Procurator Episcopi causas Episcopatus agit, & defendit, licet non fuerit datus sub nomine Syndici, vel Actoris.

Idem M. & R. Canonicis Mutinen. (an. 1220.)

Roma in Flaminiam.)

Petitione vestra nobis exhibitam continebat, quod cum Mutinen. Episcopus in Livoniam profecturus, vos vicarios suos, & procuratores constituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutinen., vel contra illum agentibus respondere; frequenter opponitur f, quod hoc facere non potestis, pro eo quod in instrumento Vicariae, sive procurationis hujusmodi non exprimitur, quod Episcopus ipse constituerit vos Syndicos, vel Actores: [& inf. 1] Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquido cognoscentes, quod intentio fuit ipsius Episcopi dare vobis agendi, & respondendi pro ipso g liberam potestatem, exceptionem hujusmodi penitus reprobamus.

[1 Unde humiliter postulatis, ut cum per exceptiones hujusmodi frequenter impediatur utilitas Episcopi supradicti, super hoc providere salubriter dignemur.]

C A P. X.

Providere debet Judex, maxime in causa matrimoniali, quod constituens Procuratorem gaudeat plena libertate.

Gregorius IX. Nobili viro Ubaldo h civi Pisano. (an. 1235.)

Accedens ad Apostol. sed. [& inf.] Mandamus quatenus Ad nobilem mulierem, quae sub tua potestate tenetur, plenae restituas libertati, faciens ipsam ad castrum de Massa

a Vide Horat. Luc. tract. de privil. Scholarium, privil. 50.

b In aliquot, Innoc. III. c al. Egitanensi. d recusatione. e quousque. f proponitur, in aliquot antiq. g In multis antiq. est dictio, Episcopo. h Umbaldo.

Licanæ dioecesis secure perducere, ut existens ibi libera, Procuratorem libere ordinare valeat, qui suam coram nobis justitiam prosequatur. Tu ergo super sponalibus, quae inter natam tuam, & filium ejusdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad praesentiam nostram mittas, qui ad agendum, & respondendum plenam a habeat potestatem.

C A P. XI.

Si procuratori generali denegatur inducie ad consulendum Dominum, ex causa probabili absentem, poterit Procurator appellare.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1236.)

Dilectus filius magister L. Rector Ecclesiae de Anna transmissa nobis petitione monstravit, quod cum R. Presbyter contra ipsum causa studii Bononiae commorantem, super eadem Ecclesia ad Judices nostras literas impetrasset, eorum auctoritate a Judicibus ipsis eodem Rectore citato, Procurator ipsius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, intra quem Rectorem ipsum consuleret, utrum deberet contendere, vel cedere quaestioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, &c.

C A P. XII.

Si reus recedit a iudicio, dimisso Procuratore solummodo ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis.

Idem Episcopo Lexonen. (an. 1236.)

Constitutis in praes. n. H. Priore Sagien. & T. Laico dilectum filium O. Subdiac. nostrum super causa, quae inter ipsos super quadam summa pecuniae vertitur, concessimus auditorem: [& inf.] Quia Prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. etiam sibi suae uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentius recessit, quendam Procuratorem dimittere solummodo ad agendum, quem cum auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum, ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipsum praefato T. in unam marcham sterlingorum condemnavit, taxatione praehabita in expensis b. [& inf.] Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore praefato factum esse dignoscitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

C A P. XIII.

Tenet iudicium agitatum cum Procuratore revocato, si revocationem Judex, & adversarius ignoraverunt. h. d. secundum communem intellectum, & verum.

Idem.

Mandato Procuratoris post litem contestatam a Domino revocato, si hoc ignorante Judice, vel adversario factum fuerit, iudicium, quod idem quasi Procurator postmodum expertus est, ratum esse debet.

C A P. XIV.

Filius familias potest esse Procurator in iudicio, etiam ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus simul in solidum, praefertur, si praecipit negotium: secus, si diverso tempore fuit datus. Item Procurator appellare debet a sententia, nisi ex causa excusetur: quo casu debet Domino nunciare de sententia: appellationem tamen prosequi non tenetur.

Idem.

Non injuste Judex processit, qui filium familias in Procuratorem admisit, quamvis ad futuras controversias constitutum: qui licet simul cum aliis datus fuerit, prius tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequivisset in Procuratoribus diversis temporibus constitutis, quoniam dato posteriori, prioris esset procuratio revocata.

a Plenariam. b Vide l. x. cum nos. ibi. ff. quod cuiusque universi.

ta a. Potuit quoque is, & debuit a sententia in eo, quod lata extitit contra ipsum, nostram audientiam appellare, vel (si iusta b causa excusabat eundem) saltem Domino contestari c, ut ad appellationis beneficium convoleret. Licet appellationem prosequi non teneretur invitus.

C A P. XV.

Procurator universitatis, cuius majores, & Jurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorum sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi. h. d. & est decisio notabilis, & subtilis.

Idem.

Consulti sumus, an constitutus ad impetrandum a communitate aliqua Procurator, ab impetrando deberet excludi pro eo, quod majores, & Jurati d, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententia innodati.

Taliter respondemus, quod nisi essent illi in literis procurationis expressi, vel alias eorum auctoritate Procuratoris e institutio facta fuisset, aut sciens eos esse tales, ipsa communitas una cum eis constituisset eundem, non est Procurator hujusmodi repellendus.

TITULUS XXXIX. DE SYNDICO.

C A P. I.

Religiosi debent habere Syndicum, qui causas monasterii agat, & defendat etiam (si oportuerit) constituto illi salario. Gregorius Papa Subdiac. f defensori Sicilia. (an. 599.)

Roma in Siciliam.)

Sicut studii g nostri esse debet a litigiis forensibus Monachos submovere, ita necesse est nostra provisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare. Pro qua re tibi praecipimus, quatenus cum Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) constituto salario, monasterii generaliter debeas negotia commendare. Expediit enim pro parvo incommodo a strepitu caularum servos Dei esse quietos.

TITULUS XL.

DE HIS, QUAE VI, METUSVE CAUSA FIUNT.

C A P. I.

Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem proficetur, exire, & matrimonium contrahere potest: secus, si a principio, vel ex post facto libere consensisset.

Alexander III. Osen. Episcopo h, & Priori sanctae

Mariae Casaraugust. (an. 1180.)

Perlatum est ad audientiam i nostram, quod cum quidam nobilis, & potens M. uxorem suam suspectam x haberet, milites sui, ejus praeepto eam ad quandam sylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepererunt eidem, quod in monasterio de Colobris l habitum susciperet monachalem: [& infra. 1] Episcopi vero missi a viro, ut ei velum imponerent, quia juvenis erat, & filium parvulum habebat, mutationem vitae suae suspectam habentes, seorsum convenerunt eandem: quae rem patefaciens, quod mortis timore monasterium intrabat, proposuit, & quod inde quan-

a Vide l. si quis eum. S. fr. ff. eod. b ut infirmitas, pauperas, vel justus metus. c id est, nunciare coram testib. l. si procuratorem. S. si ignorantes. ff. mand. d Vide l. x. ff. quod cuiusque uni. & c. cum non ignores. de praeb. e procurationis. f lib. x. epist. 67. Regist. Petro. g C. x. eod. tit. in 1. compil. h Restituta est nobis vera inscriptio, nam perperam ita prius legabatur, Exonien. Episc. & Priori S. M. Casaria. i Post Conc. Later. p. 50. c. 13. & cap. x. eod. tit. in 1. compil. k suspectam, scil. de adulterio. l Ita manus. emendatior, sed fortassis Calabris. al. Colobris. al. Tolobris.

Tom. II.

docunque posset, exiret: sed alter a Episcoporum (ut viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum imponere simulavit: tandem viro de medio sublato, praedicta mulier de monasterio exiens, alium maritum accepit: quos Galagoritanensis Episcopus ad instantiam fororum vinculo excommunicationis adstrinxit: [& inf. 2] Ideoque mandamus, quatenus praedictam mulierem, & virum (recepto sacramento, quod vestro debeant stare mandato) ab excommunicationis vinculo absolvatis: deinde tam mulierem, quam Priorissam, & Moniales praescripti monasterii ante vestram praesentiam convocantes, si legitime probatum fuerit, non timore mortis praedictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit, postmodum ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere b censura Ecclesiastica compellatis.

[1 Quo auditio maritus ejus, quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit, sed tamen postmodum acquievit, sicque factum est, quod duos Episcopos Casaraug. & Terasonen. ut eam benedicerent, & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit.

[2 Ignorans penitus, quomodo res processisset, quoniam utique sententiam ven. f. n. Terragonens. Archiepiscop. postea confirmavit. Nos igitur de prudentia, & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiae vestrae duximus committendam, & sine debito terminandam.]

C A P. II.

Qui per metum amissionis patrimonii suo beneficio renunciat, illud repetere potest.

Idem Episcopo Vigornien. (an. 1180.)

Abbas sancti c Cadmundi d, a quo R. praesentium latore patrimonium suum tenere dignoscitur, milites suos, & Burgenses ad domum ejus (sicut accepimus) destinavit, qui eum a domo, & universa possessione expellerent, nisi Ecclesiam suam penitus abjuraret: quod cum idem R. tali modo coactus fecisset, Abbas alii concessit supradictam Ecclesiam. Unde quia quae metu, & vi fiunt, de jure debent in e irritum revocari: mandamus, quatenus praedicto R. cum integritate restituas universa.

C A P. III.

Qui terrore Laicorum electioni de se facta renunciat, se renunciatio iuramento, vel fide firmata non sit, regimini, ad quod electus erat, praefici poterit.

Clemens III.

Ad aures nostras f te significante pervenit, quod electus quidam in Plebanum cujusdam Ecclesiae ad terrorem Laicorum renunciavit electioni, quae de ipso fuerat a Clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: [& inf. 1] Tuae igitur discretioni praesentibus innotescat, quod renunciatio facta ad terrorem Laicorum (nisi forte iuramento, vel fide interposita, sit confirmata) non impedit, quominus is, qui renunciavit Ecclesiae, ad cuius regimen prius erat electus, praeficiatur eidem.

[1 Is autem, qui dissensit, ante electionem ad sedem Apostolicam vocem appellationis emisit. Ideoque consulere voluisti, si renunciatio facta ad terrorem Laicorum impediat, quo minus ad regimen praedictae Ecclesiae is, qui fuerit prius electus, assumi debeat, & si ejus appellatio valeat, qui se non electurum juravit, & non alii eligerent, appellavit.

C A P. IV.

Qui per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere poterit.

Innoc. III. Decano, & Subdiacono Lincon. (an. 1200.)

M

Ad

a Tirasonensis scilicet, nam hic cum Casaraugustano velum imponeretur, ut patet ex integra. b resumere. c post Conc. Lateranen. part. 22. cap. 7. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. d Ead. mundi. e Vide l. cum gloss. C. & ff. eod. Item. Sor. infra. cit. f Cap. 11. eod. tit. in 2. compil.

TITULUS XLI.
DE IN INTEGRUM RESTI-
TUTIONE.

CAP. I.

Si in contractu venditionis, vel locationis Ecclesia fuit enormiter laesa, potest adversus talem contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen, sicut conductor, non debet fraudari in precio suo, vel in sumptibus per eum factis.

Alexand. III. *Alphanen. Episc. (an. 1180. Roma in Campan.)*

Requirit tua fraternitas, quid agendum sit a de possessionibus laicis sub modico censu concessis? Noveris itaque, quod si Ecclesia laesa est, & manifeste apparet detrimentum ipsius (cum Episcopo ejus conditionem facere deteriore non liceat, & Ecclesia jure minoris debeat semper illa servari) quae in damnum ejus data constitit, ad ipsius convenit jus, & proprietatem redire. Providendum est tamen, ne si forte coloni possessiones illas expensis, ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.

CAP. II.

Restituitur Ecclesia laesa propter negligentiam Procuratoris, qui jura Ecclesiae non produxit.

Innocentius III. *sancti Georgii, & sancti Sergii Abbatibus. (an. 1206.)*

Cum venissent ad Apokol. sedem electus b, & Monachi Rothon. pro se, ac pro monasterio suo, ac magister A. pro Episcopo Venet. eis S. Georgii ad velum aureum Diac. Card. dedimus auditorem. Coram quo idem magister pro Episcopi parte proposuit, quod cum monasterium Rothon. esset situm in dioc. Veneten. & Ecclesiae Venet. subiectum, praedictus Episcopus possessione subiectionis usus est hactenus inconcussa: sed cum occasione cujusdam electionis, quae ibidem facta fuerat, partes de communi assensu ad Natenen. c. Episcopum, & ejus collegas d. commissionis literas impetrassent, duo eorum ad monasterium accesserunt: quorum adventum intrusus praesentis, renunciavit hujusmodi electioni, & se a monasterio absentavit. Sed Judices auctoritate Apostolica Monachis injunxerunt, ut Syndicum, vel Procuratorem eligerent, qui in causis monasterii & consulte ageret, & utiliter responderet: districtius inhibentes eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec plenius cognosceretur de jure, quod Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat. Monachi vero etsi Procuratorem ad mandatum Judicum elegerunt, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere praesumpserunt: cujus electionem Episcopus petiit infirmari, & se ad possessionem restitui, qua eum Monachi spoliarent. Deinde Judices definitivam sententiam protulerunt, electionem cassantes eandem, quam sententiam dictus magister petiit confirmari. Ad hoc fuit responsum, quod licet per Procuratorem ex parte Monachorum fuisset propositum, quod monasterium ipsum ad Rom. Eccles. nullo modo pertineret, dicti tamen Judices contra eos procedere nimis animose coeperunt: [& infra.] Nos igitur inspectis privilegiis praed. nost. Leonis, Gregorii, & Clem. quae monasterium illud ad jus, & proprietatem indicant sed. Apostol. pertinere, intelligentes, quod monasterii Procurator etsi eadem privilegia coram praedictis Judicibus exhibere omiserit negligentem, jus tamen non tam suum, quam nostrum fuerit protestatus, videlicet, quod monasterium ipsum ad Rom. Ecclesiam nullo modo pertineret, ne ipsius negligentia in damnum tam nostrum, quam monasterii redundaret, ad audientiam restituimus Monachos Rothon. [& inf.] Electionem autem a Monachis (sicut dicitur) concorditer factam,

a Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 29. c. 7. b Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. c Vincen. al. Venasten. al. Navacen. d Abbates scilicet de Mater. & de Gromat.

factam, pendente controversia, ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

CAP. III.

Ecclesia laesa in probatione necessaria omisa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juris probationis exclusivo. Et restitutionem petere potest non solum contra privatum, sed etiam contra Ecclesiam. h. d.

Idem Helien. & Floren. a Episcopis (an. 1208.)

Auditus, & intellectus b causae meritis in questione, quae vertitur inter Vigorien. Episcopum, & Abbatem de Evefcam super Ecclesiis in valle de c Evefcam, quas Episcopus asseruit ad se dioecessana lege spectare: Abbas autem eas ab ejus jurisdictione prorsus esse exemptas, cognovimus evidentem Ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione subtractas, nisi forte vallis de Evefcam sit ille locus, qui fuit a duobus Regibus d, Roe videlicet, & Offa libertate donatus, & quem bonae memoriae Celestini Papa libertate donavit, sicut in ipsius privilegiis continetur. Verum tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Evefcam pleno jure possessae; ut videatur in eis jus Episcopale legitime praescriptum, nisi forte per tantum temporis spatium Vigorien. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, praescriptio minime sit completa: [& infra.] Licet autem utrinque sit in causa conclusum, quia tamen utraque pars necessarium (ut asserit) probationem omisit: nos attendentes, quod utraque Ecclesia fungatur jure minoris, aequitate pensata, utramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem e omisiam, ne alterutra pars propter hujusmodi negligentiam gravi iactura laedatur.

CAP. IV.

Restitutio ex justa causa etiam majori est concedenda, dummodo justa causa petendi probetur. Si autem non probatur plene, vel semiplene, conceditur restitutio in causa favorabili. h. d.

Idem Priori sanctae Mariae ad carceres, & L. Canonico sanctae Mariae de Mandria. f. (an. 1208.)

Ex literis g Abbatis de Caluenf. didicimus, quod cum Ramifane, & Grimol. Archipresbyteri inter I. virum, & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divortii protulissent, & appellat. interposita b cognitionem sententiae ipsi Abbati, & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter Coniudex commiserat vices suas, allegationibus diligenter inspectis, latam a Judicibus praedictis confirmavit sententiam: sed post octo dies pater puellae accedens ad ipsum, intellectu, quod sententiam protulisset, firmavit proprio juramento, quod quidam ad eum, & filiam ejus accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas i. literas praesentavit, quibus mandabatur eidem x, ut quia Judex ad diem, quam assignaverat, venire non poterat, post octo dies a termino constituto, ipse se conspectui praesentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicavit. Licet autem de fraude taliter perpetrata per hujusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulante. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellacionis ordine judicario cognoscentes, confirmetis, vel infirmetis, sicut justum fuerit, sententiam a primis Judicibus promulgatam.

a Ratosen. al. Rosen. in plur. manusc. al. Foren. b C. 2. eod. tit. in 3. comp. c Super quibusdam Eccl. in valle de Evefcam constit. al. Vestim. d In uno manusc. ita: O. videlicet, & l. e. al. legationem suae intentionis. f. al. Manria. al. Manria. g C. 3. eod. tit. in 3. comp. h Interposita ad nos, & c. i. ei. x. eisdem.

CAP. V.

Etiam contra sententiam Papae restituitur Ecclesia. Hoc primo. Et causa restitutionis in integrum debet praesentibus partibus tractari. Hoc secundo. Haec duo dicit quoad titulum. Idem Episcopo, & Capitulo a Ofsenen. (an. 1220. Roma in Hispaniam.)

Tum b ex literis Celestini Papae praedecessoris nostri, tum ex his, quae ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem c Ilerden. Ecclesiae intelleximus questionem per sententiam Eugenii Papae super Ecclesiis quibusdam prolatam, se laesam enormiter, & olim, & nunc etiam conquerentis: unde cum idem Celestinus tempore Anastasii Papae proximi successoris ejusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniae legationis officio fungeretur, & d ex delegatione ipsius cognoscere coepit de controversia memorata, cui etiam Alexander successor ipsius Anastasii, officio legationis denuo in partibus eisdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Celestinus ad apicem summi Pontificatus promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardinal. tunc Apostolicae sed. Leg. dictam controversiam sub eo tenore commisit, ut inspectis Ilerden. Ecclesiae privilegiis, auditis etiam partium e rationibus, memorata sententia non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verum quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licet producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostolicum non extitit adimpletum, magister A. Canonicus Ilerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui Ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris, & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis asserentibus, quod cum praedictus C. f. praed. nost. contra jam dictam sententiam visus fuerit Ilerden. Ecclesiae restitutionis beneficium indulgisse, cum ea non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ejusdem Ecclesiae admittere debeamus g, praesertim quia sententia Rom. sed. non negatur posse in melius commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione aetatum, & temporum, seu gravium necessitatum dispensative quocumque ordinare decrevit. Et secundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Persequimus quoque ex data sententiae in registro dicti Eugenii Papae reperta, quod primo mense sui Pontificatus fuerit promulgata: quando non plene de meritis ipsius causae videbatur instructus, illa nitens praecipue ratione, quod privilegium Urbani secundi ex parte vestra productum, subiectum fuerat falsitati, cujus tenorem nos in registro ipsius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: ut an data sit restitutio, an danda contra praemissam sententiam, partibus praesentibus decerneretur, quarum asserentione merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucae, vel in propriis personis, vel per idoneum responsum nostrum vos conspectui praesentetis, quod dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si forte exigente justitia fuerit retractanda, vel per vos, vel per responsum idoneum appareatis b sufficienter instructi, ut in principali negotio canonice procedatur: pro certo scituri, quod cum propter multam locorum distantiam non possit ad nos sine magnis laboribus, & expensis saepius

M 2 haberi

a Ofsen. al. Ofsenens. b Capit. 4. eod. tit. in 3. compilar. c Vide Joanen. Vasum in Annal. Hispania, cap. 20. d deest in antiq. dictio, & e id est juribus, & alleg. f Papa. g debeat. h comparetiss.

Ad audientiam a nostram magistro G. de Chevel. b significante pervenit, quod cum Ecclesiam de Chevel. canonicis fuisset adeptus, & aliquandiu pacifice possedisset, gravissimo tandem metu Regis, quod eam resignaret, jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus resignavit. Quia vero quae vi, metulve causa fiunt, carere debent robore c firmitatis: mandamus, quatenus si eundem ad resignationem constitit vobis per talem metum fuisse coactum, qui potuerit, & debuerit cadere in virum constantem, non obstante juramento praedicto, quo non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur, praefatam Ecclesiam ei restitui faciat.

CAP. V.

Excommunicatus non est, qui absolute coactus excommunicato communicat, secus, si coactio fuit conditionalis.

Idem Vidonen. d Archiepiscopo.

(an. 1200.)

Sacris e est canonibus: [& infra.] Distinguius autem, utrum is, qui communicat excommunicatis invitus, sit per coactionem adstrictus f, aut per metum inductus, in primo casu talem non credimus excommunicatione teneri, cum magis pati, quam agere g convincatur. In secundo, licet metus attenuet culpam h, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

Metum passo non subvenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.

Idem Marsil. & Agasthen. Episcopis.

(an. 1200.)

Cum dilectus filius: [& infra.] Quia i constitit nobis de voto emisso, & de praestito juramento a Canonicis insularum, quod regulam Cisterciens. observarent, vel translationem ipsius Ecclesiae ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cum utrumque servatum non vergat in dispendium salutis aeternae, nolentes viam perjuriis aperire. Non obstante violentia, quae proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret x, & ideo non debuerat cadere in constantes. Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos: cum talis dolus non tam ad circumventionem praedictorum Cisterciens. quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri, super restitutione petita silentium eis duximus sententia-liter imponendum.

CAP. VII.

Probata violentia per testes, res amissa probantur per juramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione Judicis praemissa, & securo petentis juramento, fit condemnatio.

Gregorius IX.

Super eo, quod adversarius vester se conquerebatur a vobis per violentiam j. lictum, arbitramini contra vos fuisse injuste processum, cum non nisi proprio juramento probaverit singula, quae amisit. Verum postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constitit sacramentum: potuit Judex taxatione ab ipso facta, pro personarum, ac negotii qualitate vos in aestimatione rerum amissarum juramento adversarii declarata, rationabiliter condemnare. l

a Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. b Chevelle. c Vid. l. meorum §. sed quod prator. & §. volenti. & ibi Bart. ff. eod. d Vicrosien. al. Nidrosiens. e Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. f attractus, in manus. g videatur, in impressis. h vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condit. ob tur. caus. & l. 1. §. metus ff. eod. i C. 3. eod. tit. in 3. comp. k vid. l. 2. & ibi Bart. ff. de noxa. l. iste text. reputatur singul. per Abb. Brin. in suo dict. in verb. aestimatio.